

Smittende stikveje ind i et halvt århundredes litteratur

Ved Mischa Sloth Carlsen, cand.mag. i Litteraturhistorie og Idehistorie,
lektor og forperson for dansklærerforeningens bestyrelse for stx og hf

Anmeldelse af Anne-Marie Mai: *Litteraturland. En GPS* Hans Reitzels Forlag, 2022, 463 sider, fås som e-bog

I en tid fuld af digitale distraktioner kan tiden ofte føles knap for den moderne læser, og det kan være udfordrende at sætte sig ned og forsvinde ind i litteraturen. Man kan let få tanken, at livet er et andet sted i et virtuelt forjættet land, når bagtæppet for éns liv er notifikationer, sms'er og beskeder. Hvor skal man lige begynde? Hvor slap man sidst? Hvor skal man fortsætte? Hvad vil fange én i læsningens videre færd, og hvad kan virke som en bog, man vil udforske?

Litteraturen lever, fordi vi læser den, lever med den, taler om den og er sammen om den på de steder, hvor de litterære samtaler finder sted, og i de situationer, hvor litteraturen giver mening for os. Den lever, fordi den litterære samtale er åben. Dette er grundpræmissen for Anne-Marie Mais bog *Litteraturland. En GPS*.

Bogen giver en forfriskende ny tilgang af stikveje rundt i litteraturens landskaber fra de sidste 50 år. Den primære målgruppe er studerende og elever, der skal skrive opgaver om danskfagets litteratur, foruden deres lærere og vejledere. Derudover er den en stærk vejviser for de mange nysgerrige læsere i dag, der gerne vil dykke dybere ned i litteratur, som ikke kun er den allernyeste. Endelig er den også en fortrolig ven for den rutinerede læser, der gerne vender tilbage til sin reol, genoplever en forfatter fra en ny vinkel og opdager de forfattere og værker, man måske havde overset i farten, fordi man tidligere havde sine interesser og smagsidealer et andet sted.

Bogen er fuld af smittende indgange til forfatterskaber fordelt på ni kapitler og 157 korte værklæsninger, der favner et bredt 'tekstligt territorium'. Kapitlerne kaldes 'lister' og bærer overskrifterne: "Samfundsforandringer – historier fra et Danmark der forsvinder"; "Lyrik og verdenslitterær poetik"; "Filosofisk prosa og digtning", "Eksistens, socialitet og psykologi"; "Nye globale liv"; "Historiske fortællinger"; "Dialoger mellem kunstarter"; "Børn og bøger" og "Sangtekster".

Hver af de ni lister har en præambel og et kort indledende kapitel, der tager afsæt i situationer knyttet til læsningens og litteraturens steder. Et eksempel er "Liste 2. Lyrik og verdenslitterær poetik". Præambelen er "Krut's Karport" som var en københavnsk café, der lukkede i 2019 efter en legendarisk historie af betydning for dansk poesi. Her holdt kredsen af forfattere omkring Michael Strunge til rundt om hjørnet fra hans lejlighed i Webersgade. Man mærker et ekstremt nærvær fra en konkret og personlig ramme, der har været formativ for Mai som både læser, forsker og menneske og for hendes fortælling om litteraturens historie. Efter indledningsafsnittet til hver liste kommer de enkelte afsnit i form af moder med værker af centrale forfattere. Tilsammen former listerne et system af koblinger, som Mai har skabt som læser.

Stedet som læsestrategi kender vi også fra Mais tidligere udgivelse *Hvor litteraturen finder sted. Moderne tider 1900-2010* fra 2011. Hvor den forrige var litteratursociologisk vinklet, er forfatterpræsentationer gennem værklæsning det centrale her. Bogen er i øjenhøjde med læseren, og samtidig er den litteraturvidenskabeligt nytænkende i sin kobling af teori og praksis. Tilgangen og rammen for bogen skitseres i kapitlet "Optakt". I det afsluttende kapitel "Litterære veje" gives der didaktisk inspiration til, hvordan undervisningen kan fremme fortroligheden med litteraturen.

Teoretisk set er Mai i dialog med Rita Felskis tilgang om 'uses of literature' og meget sympatiske forestilling om, at man som læser skal være 'hooked', altså gribes eller fanges. Dette står på skuldrene af den franske filosof og sociolog Bruno Latours aktør- og netværksteori. I Mais tilpasning af teorien bliver den digitale tidsalders netværkstankegang taget på ordet. Praktisk talt er læseren ikke bundet af en lineær struktur og kan fint springe rundt i bogen og læse dens lister og forfatterafsnit, som var man aktør i en hypertext. På den måde anerkender bogen den kontingente natur, der påvirker vores netværksorienterede læserhorisont.

De ni lister har den særlige kvalitet at være vidnesbyrd fra et læseliv, der netop ikke påstås at være fuldendt eller absolut – tværtimod: "En liste af litterær kvalitet kan ikke afsluttes alene af den grund, at begrebet litterær kvalitet næsten er umuligt at definere" (s. 24). Anne-Marie Mai finder rygdækning for tankegangen hos litteraturkritikeren og forfatteren Umberto Eco. I 2009 udgav Eco bogen *The Infinity of Lists*, der præsenterer hans egne lister af smagspræferencer fra et liv levet i litteraturens og kulturens verden. Et af afsnittene handler meget sigende om lister, der ikke kan fuldendes, hvilket også er essentielt for Mai.

Litteraturland. En GPS giver udtryk for et litteratursyn, der handler om litteraturen i åben bevægelse. Mais ord "liste" kan for denne læser give associationer til neksussætningen 'jeg lister', som er den langsomme, diskrete, sansende og lystbetonede måde at bevæge sig på og at erfare sporene, som læsningen sætter. Er dette ikke netop læsningens fornemste opgave? Som sammensat ord kan man også se ordet "liste" i substantiver for det, man vil huske som fx litteraturlister, indkøbslister til et besøg i en boghandel eller i kanonlister. Hvad er det, vi vil huske, men hvad er det også, vi kan komme til at glemme, når vi laver lister?

Bogen forbinder sig eksplicit (s. 26) med den aktuelle debat om danskfagets litteraturkanon i gymnasiet, der brød ud på ny i 2020 med bidrag fra både Mai og undertegnede. Den obligatoriske kanon er en liste af litteratur, der antages for at være af bedre kvalitet end andet. Kanonlisten består af 14 forfattere – heraf 13 mænd og en kvinde – og genren folkeviser. I "Liste 5. Nye globale liv" fortæller Mai om en situation, hvor hun underviste i Thomasine Gyllembourg på Trøjborg-komplekset ved Aarhus Universitet: "Hendes noveller begejstrede, man spurgte sig selv, hvorfor hun var faldet ud af kanon." (s. 257) Gymnasiets litteraturkanon blev etableret i 2004 på opdrag af VK-regeringen og bygger på et nykritisk smagsideal, som systematisk frasorterede stærke kvindelige stemmer, der ofte har skrevet autofiktivt eller ud fra kvindelige erfaringer som fx også Tove Ditlevsen, der i øvrigt er den første forfatterpræsentation i bogen.

Anne-Marie Mais bog er dog ikke et kanonpolitisk partsindlæg. Den kan tværtimod være med til at kvalificere debatten om et mere nuanceret, nysgerrigt og undersøgende litteratursyn, der giver plads til læserens horisont. Den rummer stemmer og kriterier, der kunne begrunde mange former for kanonlister uafhængige af politiske hegemonier, og som også minder os om Harold Bloom, der med sit kanonbegreb aldrig havde intentioner om at skabe lovtækster, men snarere hyldede læsningen som en aktivitet af selvindlysende samtaler mellem stærke stemmer.

Pointen er nemlig, at litterær kvalitet ikke lader sig fange i objektive smagsidealer, der kan koges ind til en bouillonterning af de 14 bedste, men snarere er en simreret, vi aldrig bliver færdige med at tilberede, og hvis smagsnuancer kan variere. Læsningen skal hverken være for fin, ophøjet eller eksklusiv. Kort sagt tilbyder bogen et overflodighedshorn af litterære veje, og den vidner om et langt liv fanget af læsning. I det hele taget er bogen meget sympatisk, inspirerende og smittende for alle læsere, der vil vide mere om vores litteraturhistorie og inviteres indenfor til at finde sine egne litterære veje.